

עדכון מבית המדרש להלכה בהתישבות - אמונת אי"ש -

לאתר בית המדרש <

מה חדש בבית המדרש?

סוגיות אקטואליות בנושאים שונים הנוגעים למצוות התלויות בארץ

ללוחות אחוזי ערלה לחץ כאן

ללוח ערלה חורף תש"פ לחץ כאן

רשימת עצים ללא חשש כלאי אילן

הרשימה התפרסמה בשנת תשע"ו ונכונה גם להיום-שנת תש"פ. הערה: בשנתיים האחרונות השתנה המנהג בהרכבת עצי אגס והתחילו להרכיבם על מינם.

כלאי אילן

לקראת עונת הנטיעות המתחילה בתקופה זו אנו חוזרים ומבהירים את האיסור החמור הכרוך בנטיעת אילנות מורכבים. ישנם הרבה שמחוסר שימת לב לאיסור הרכבת אילן נוטעים שתילים המורכבים במין אחר ועוברים באיסור שתילת עץ מורכב, ובקיום עץ זה בגינתם עוברים בכל רגע ורגע באיסור. יש להבהיר (בניגוד למה שחושבים רבים) שכיום כמעט כל השתילים הם מורכבים, זאת אומרת שכל שתיל ושתיל עשוי משני עצים שחיברו ביניהם, חלק מהשתילים מורכבים על זן אחר מאותו המין דבר המותר, אולם חלקם מורכבים לצערנו על עץ ממין אחר ויש בנטיעתם איסור כלאי אילן. ברוב המקרים, השתילים נמכרים כשנה לאחר ההרכבה, כאשר בשלב זה רק מומחה יכול להבחין שאכן השתיל מורכב, כיון ששני החלקים מתחברים ומתאחים ונעשים כאחד.

מהו איסור כלאי אילן?
בחומש ויקרא נאמר: "את חוקתי תשמרו... שדך לא תזרע כלאים". מפסוק זה נלמד האיסור – החוק, שלא להרכיב אילנות מין אחד על מין אחר – כלאי אילן. דרשו חז"ל בתורת כהנים על פסוק זה: "את חוקתי תשמרו" חוקים שחוקתי לאדם הראשון במעשה בראשית שנאמר "למינהו" דהיינו שיהא כל מין ניכר לעצמו ולא יורכב על מין אחר, חוקים אלה אני מצוה אתכם שתשמרו אותם, דהיינו שלא תשנו את טבע הבריאה להוציא מין משאינו מינו" איסור זה הוא חוק מגזרת הקב"ה. הרמב"ן שם הוסיף

אולם יש לדעת כי רוב עצי האגס שניטעו קודם לכן מורכבים על שאינו מינם כפי המובא בטבלה.

לחץ כאן להורדת הרשימה

שתיל של מישמש שהתברר כמורכב על שקד אפרסק:

האם צריך להפריש חלה מעוגות וחלות שנעשו עבור משלוחי מנות?

למאמר המלא לחץ כאן

בסיעתא דשמיא יצא לאור גליון הליכות שדה 206

בניסיון למלאות את החלל שנוצר עם פטירתו של הגאון רבי אליקים שלנגר זצ"ל, עורך כתב העת התורני "הליכות שדה" מזה כשלושים שנה, התחדש ויצא לאור גליון 206 בעריכת הרה"ג ר'

טעם לחוק זה: "והמרכיב שני מינין משנה ומכחיש במעשה בראשית כאילו יחשוב שלא השלים הקב"ה בעולמו כל הצורך ויחפוץ הוא לעזור בבריאתו של עולם להוסיף בו בריות" וכו'.

איסור הרכבת אילן איננו מצוה התלויה בארץ, אלא נוהג אף בחוץ לארץ, בשונה מכלאי זרעים המותרים בחו"ל.

איסור הרכבת אילן, אינו אוסר רק על יהודי להרכיב ולנטוע אילן מורכב בעצמו, אלא גם לומר לגוי להרכיב כלאים עבורו. מותר להרכיב שני זנים ממין אחד.

פעולת ההרכבה יכולה להיעשות בכמה אופנים וכולם אסורים.

ישנן שתי צורות הרכבה נפוצות:

1. **הרכבת ענף** - מגדלים שתיל במשך כשנה, קוטמים את ראשו ומחברים עליו ייחור/חתיכה של ענף, מאילן ממין אחר. החלק התחתון של העץ, הגזע, שעליו מרכיבים, נקרא כנה - לשון כן ובסיס, החלק העליון מכונה רוכב. סוג הרכבה זה הוא הנפוץ ביותר.

2. **הרכבת עין** - נוטלים ניצן מהענף מסוג אילן אחד ומרכיבים אותו תחת הקליפה של אילן ממין אחר.

יש לציין שאע"פ שאסור לעקור עצים שמניבים פירות מצד איסור בל תשחית ואף סכנה יש בכך כפי שמבואר בגמרא (ב"ק צא, ע"ב), מכל מקום **עצים מורכבים** או ספק מורכבים מותר ואף **מצוה לעוקרם** ואין בכך חשש סכנה כיון שעוקרם לצורך.

חיוב עקירת עץ מורכב מוטל על בעל העץ, בין אם הוא עצמו שתל והרכיב ובין אם קנה חצר שהיו בה עצים מורכבים.

למרות שפעולת ההרכבה אסורה מן תורה, וכן אסור לקיים את העץ -

פירות אילן מורכב מותרים באכילה.

איסור כלאי אילן יכול לפגוש אדם עירוני הרוצה לנטוע עץ מאכל בחצרו.

בזמנינו אין פיקוח על המשתלות שלא ירכיבו עצי פרי מין בשאינו מינו (יש להעיר שגם משתלות המשווקות לחקלאים שיש עליהם פיקוח לענין מנין שנות ערלה, אין עליהם פיקוח לכלאים). ולצערנו יש מיני עצי פרי המורכבים על מין אחר כגון: אגסים, אפרסקים, שקדים, שזיפים ועוד. כמו כן יש סוגי עצי פירות שמורכבים על כנה שספק אם היא נחשבת לאותו מין או מין אחר, כגון: פירות הדר המורכבים על מין אחר של הדרים, שיש ספק אם כל מיני הדר הם מין אחד או לא. גם על כנה שהיא ספק מינו אסור להרכיב.

שתילים המורכבים כבר אסור לנטוע אותם, אך יש להקל לקיימם אחרי שכבר נשתלו, ובפרט

יחיאל איתמר שליט"א.
בגיליון מדורים חדשים
ואקטואלים, והוא יוצא
בעיצוב חדש ומרהיב.

**לקבלת הידיעון שלחו
מייל חוזר <**

**בין המאמרים השונים
המובאים בגיליון:**

- הפרשת תרו"מ דרך הטלפון
- הפרשת תרו"מ על ידי קטן
- חיוב תרו"מ בצמחי מרפא ובמאכל לבהמה
- הפרשת חלה בשבת להציל מאיסור הלכות מעשיות הנובעות מדיני ט"ו בשבט
- חידושים בענייני מצוות שיש בקיומם דין 'לכם' מאת ראש בית המדרש
- חיוב תרומות ומעשרות בנטע רבעי ובפירות המגיעים מחו"ל
- תרו"מ ב"ין שני ערלה בפטל
- שאלות למעשה שהתעוררו בבית המדרש

**הודעה בענין נגיעות
בתמרים**

על פי בדיקות שנעשו,
בשנה זו הנגיעות בתמרים

לחקלאים שזה מקור מחייתם (יש המתירים לחקלאים לשותלם ע"י גוי).

ולכן אדם המעוניין לנטוע עץ פרי בגינתו, צריך להיזהר לקנות רק שתילים שאינם מורכבים או שמורכבים על מינם. [מצורפת רשימה מעודכנת של העצים המורכבים ועל מה מצוי שהם מורכבים]

איסור מקיים כלאי אילן

המשנה במסכת כלאים¹ אומרת שכלאי הכרם וכלאי זרעים אסורים בזריעה ובקיום, ואילו לענין קיום כלאי אילן אין התייחסות במשנה. ויש לדון האם מקיים כלאי אילן שונה ממקיים כלאי זרעים וכלאי הכרם.

הרא"ש בהלכות כלאים כתב שאסור לקיים אילן המורכב ואילו בתוס' הרא"ש בסוטה² הוא מסתפק האם יש איסור מקיים בכלאי אילן. הצד להקל הוא כיוון שהרכבת אילן נלמדת מהרבעת בהמה, ויש בחוץ לארץ, והשאלה האם יש ללמוד שיותר לקיים כלאי אילנות כמו כלאי בהמה. (במשנה שם כתוב שכלאי בהמה אסור רק להרביע אבל מותר לקיים).

האחרונים דנו מה דעתו של הרמב"ם שלא הזכיר איסור קיום בעץ מאכל. אך השולחן ערוך³ פסק שאסור לקיים אילן המורכב כלאים, ומצאנו מחלוקת האם איסור זה הוא מדאורייתא או מדרבנן⁴.

מהו איסור מקיים?

איסור מקיים הוא בין כעושה מעשה בידיים שעודר ומנכש או משקה ומזבל את האילן המורכב, ובין כשאינו עושה דבר אלא משאיר אותו נטוע בחצירו. ולכן מי שיש לו בחצירו אילן המורכב מוטל עליו לעקור את האילן ואין להשאירו [ומכל מקום הפירות שעליו מותרים כמבואר בשו"ע שם].

מכר את העץ

איסור מקיים כלאי אילן הוא חמור מאד, עד שאף שמכר את האילנות המורכבים כלאים, אם יש בידו לפדותם ולעוקרם מצווה לעשות כן. החזון איש⁵ הוסיף שאפילו מכר את האילן לגוי יש לו להוציא עד חומש מנכסיו כדי לעקרו ואין זה נקרא אונס ממון, וכמו שיש חיוב לשכור פועלים לקוף את האילן המורכב, כך מחוייב לפדותו מהקונה ולעוקרו, עיי"ש.

כאשר העצים מורכבים על מין אחר שספק אם הוא מינם, כגון פירות הדר שיש ספק שמא כל פירות ההדר נחשבים מין אחד, כתב החזו"א [שם] שיש מקום להקל לקיים את מה שכבר הורכב (מחמת שיש ספק אחד אם אסור לקיים מן התורה, ועוד ספק שמא הוא אותו המין), אבל לשתול עץ שמורכב על ספק מינו סובר החזו"א שאסור כיון ששתילת עץ מורכב נחשב, לדעתו, כאילו מרכיב.

הינה באחוזים גבוהים יותר
מבשנים שעברו ויש
לבדוקם היטב.

במסגרת בית ההוראה ע"ש הרב רוזנברג זצ"ל

עונים רבני בית ההוראה
במשך שעות היממה
לשאלות הלכתיות
בטלפון 02-6488888 שלוחה
31.

**ניתן לקבל מידע או
לשאל שאלות באתר בית
המדרש להלכה
בהתישבות,
או בכתובת האימייל
bhl@bhl.org.il**

קנה חצר עם אילנות ואין ידוע אם הם מורכבים

אדם שקנה חצר ובה אילנות ואינו יודע אם הם מורכבים על מינם או על מין אחר, אם הם מאותם המינים שלצערנו את רובם מרכיבים על מין אחר, כגון עצי אגסים ושקדים, ואין באפשרותו לברר האם עצים אלו מורכבים באיסור, צריך לעוקרם. אמנם אם הם עצים שבדרך כלל רק חלק מהם מורכבים על מין אחר, אפשר להקל לקיימם⁶. (כדאי לבדוק אם לא צומח ענף מתחת להרכבה, או לגרום שיצמח ענף ע"י עשיית חריץ בעזרת סכין במקום ההרכבה, ואז אפשר לראות על פי העלים אם אכן זהו אותו המין).

1 פרק ח משנה א.

2 דף מג, ע"ב ד"ה כאן.

3 סי' רצה סעי' ז.

4 ע"י ביאור הגר"א סי' רצה ס"ק יט ובשו"ת חוט המשולש להגר"ח מואלוזין.

5 כלאים סי' ב ס"ק ט.

6 יש מהאחרונים שלימדו זכות על אותם שהיו קונים מהגויים חצר ובה אילנות מורכבים ולא היו עוקרים אותם, וחידשו מסברא שאחר שהתאחתה ההרכבה אין איסור להשאיר כך את האילן, וכע"ז כתב בשו"ת חתם סופר חלק ו' סי' כה ובשו"ת מהרש"ם חלק א סוף סי' קעט. יש לציין מה שמובא בהערה לשו"ת חתם סופר שם, שאפשר שהחתם סופר חזר בו בתשובה אחרת, שהרי בחיו"ד סי' רפח כתב תשובה על אילנות מורכבים היאך מותר לקיימם ולא זכר שם כלל שאם כבר התאחו אין בהם איסור, וכך באו"ח סי' רז ותשובות אלו נכתבו כמה שנים אחרי התשובה הראשונה. [וכ"כ בשו"ת שבט הלוי ח"ז סי' קפה], וע' בערוך השולחן סי' רצה, סעי' ז. אמנם דעת החזון איש (כלאים סי' ב סק"ט) לאסור לקיים את המורכב לעולם גם לאחר שהתאחה וההרכבה אינה ניכרת עוד, והוא מעיקר הדין.

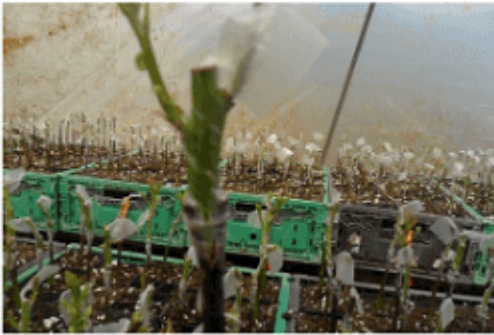
העלים שבחזית התמונה הם מהרוכב-
השסק והעלים שבצד הם מהכנה-
החבוש

עץ שסק שיצא מהכנה עלים של
חבוש ראה בתמונה הבאה

שתיל מורכב לפני שהתאחה לגמרי

שתיל מורכב לאחר שהתאחה
כיון שההרכבה היתה בצד רואים
בכיפוף את מקום ההרכבה

בברכת חורף בריא, מזכירות בית המדרש

אם אינך רואה מייל זה כראוי לחץ כאן

הודעה זו נשלחה ל- testing@example-domain.com ע"י bhl@bhl.org.il
הסרה מרשימת התפוצה דווח על ספאם

InforUMobile מערכת רב ערוצית לקשר עם הלקוח